

Підготовка майбутніх соціальних педагогів до профілактики проблеми
торгівлі людьми.

У статті розглядається проблема торгівлі людьми та види соціально-педагогічної профілактики. Розкривається основний зміст різних видів профілактики, її форми, методи та принципи.

Ключові слова: торгівля людьми, профілактика, види та форми профілактики.

В статье рассматривается проблема торговли людьми, виды социально-педагогической профилактики. Раскрывается основное содержание разных видов профилактики, ее формы, методы и принципы.

Ключевые слова: торговля людьми, профилактика, виды и формы профилактики.

The problem of human trade and kinds of social-pedagogical prophylactic is examined in the article. The main content of different kinds of prophylactic, its forms, methods and principles is discovered.

Key words: human trade, prophylactic, the kinds and forms of prophylactic.

Проблема торгівлі людьми є актуальною у сучасному світі, особливо серед країн, що переживають складний період трансформації суспільно-політичного та економічного устрою. Згідно з даними ООН за рівнем прибутків цей злочинний бізнес перебуває на третьому місці після торгівлі наркотиками та зброєю [1, с.340].

Виділяється низка основних підходів до розуміння поняття «торгівля людьми»: торгівля людьми як проблема боротьби зі злочинністю; торгівля людьми як проблема нелегальної міграції; як проблема розподілу трудових ресурсів та торгівля людьми як моральна проблема. Останній підхід засуджує проституцію, рабство та інші форми експлуатації [3, с.25].

Офіційно поняття «торгівля людьми» в Україні визначено у ст.149 Кримінального кодексу «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо

людини», де перелічено види експлуатації: «всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусова праця або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусова вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо» [2]. Статистика Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, свідчить, що за кількісними показниками найчастіше до рук торгівців людьми потрапляють мешканці східних та південних регіонів Луганської, Дніпропетровської, Донецької, Херсонської та Миколаївської областей, а також Автономної Республіки Крим. Особливо вразливою категорією людей щодо зазначених проблем є діти. Тому починати профілактичну роботу (первинну профілактику) доречно зі школярів. Адже ті особи, які утворюють найбільшу групу ризику торгівлі людьми, не йдуть вчитися далі. Після закінчення школи отримати доступ до цієї групи потенційних потерпілих складно. Для вирішення зазначених завдань необхідно здійснювати підготовку фахівців соціально-педагогічної роботи до цілеспрямованої, систематичної профілактики проблеми торгівлі людьми серед дітей та молоді. Перше, на що потрібно звернути увагу майбутніх соціальних педагогів – це те, що сьогодні торгівля людьми вважається порушенням прав людини. Відповідно до Конвенції ООН про права дитини виділяють такі права дітей, які порушуються внаслідок торгівлі людьми: право на життя та здоровий розвиток; право на індивідуальність, ім'я та набуття громадянства; право не бути розлученою з батьками; право не бути перевезеною до іншої країни; право вільно висловлювати власні погляди та бути почутою; право на вільний доступ до інформації; право бути захищеною від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження; право на особливий захист і допомогу для дитини, що тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення; право на рівень життя, необхідний

для фізичного, розумового, морального і соціального розвитку; право на освіту тощо.

Студенти мають уміти вилучати випадки порушення прав дитини, вести роз'яснювальну роботу щодо підвищення рівня правової культури батьків та дітей.

Другим аспектом підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики проблеми торгівлі людьми є знання форм, методів профілактичної роботи та її можливості.

Профілактика торгівлі людьми може бути первинною, вторинною та третинною. Первинна профілактика має на меті формування активного, високо функціонального життєвого стилю, який забезпечує реалізацію прав, задоволення потреб та інтересів особистості. Завданнями цієї роботи є надання знань, розвиток умінь і навичок щодо уникнення ситуації торгівлі людьми, навчання розпізнаванню таких ситуацій і поведінці в них; розвиток внутрішнього контролю власної поведінки, формування правосвідомості, розвиток соціальної активності. Вторинна соціально-педагогічна профілактика є переважно груповою. Її метою є зміна мало адаптованої дисфункційної ризикованої поведінки на адаптивну. Тобто передбачає зміну ставлення до себе та оточення і навчання поведінці в ситуаціях, які можуть призвести до залучення в торгівлю людьми. Вторинна профілактика спрямована на «групи ризику» і передбачає своєчасне виявлення осіб з «групи ризику» і надання їм соціальної підтримки та допомоги.

Третинна профілактика торгівлі людьми спрямована на інтеграцію в суспільство осіб, які потерпіли від торгівлі людьми, з метою запобігання повторної торгівлі цими особами. Третинна профілактика є індивідуальною та передбачає виявлення причин і особливостей поведінки, що призвели до виникнення проблеми, а також усунення причин через перевиховання людини, підвищення її соціального статусу тощо[4, с.45].

У проведенні вторинної та третинної профілактики важливе місце має посісти робота з сім'ями потерпілих. Головна мета соціально-педагогічної

діяльності у роботі з сім'єю дитини, яка потерпіла від торгівлі людьми - допомогти сім'ї подолати труднощі у вихованні дитини, сприяти її соціальній адаптації та реабілітації. Результативність цієї роботи залежить від виду ставлення сім'ї до проблеми та дитини.

Ставлення до дитини - одна із найважливіших характеристик сім'ї, що визначає її внутрішні ресурси в процесі відновлення соціального функціонування дитини. Ставлення може бути конструктивним чи деструктивним [5, с.390].

Сім'ї, які демонструють конструктивне ставлення до проблеми дитини, не заглиблюються в переживання того, що трапилося, а намагаються підтримати дитину, допомогти подолати негативні емоційно-поведінкові реакції (страх, почуття провини, зради, злість, недовіра, відчуття безпорадності, шок, підозра тощо). Головна мета соціально-педагогічної роботи в таких сім'ях - пошук шляхів подолання негативних емоційних реакцій, розвиток умінь дитини протистояти наслідкам торгівлі людьми, прояв толерантності до різних негативних емоційно-поведінкових реакцій.

Деструктивне ставлення виявляється в ігноруванні проблеми дитини чи в акцентуації на ній. Ігнорування знаходить свій прояв у тому випадку, коли батьки не докладають зусиль і навіть перешкоджають відновленню психічного і фізичного здоров'я дитини, яка постраждала від торгівлі людьми. В основному, це сім'ї групи ризику. Акцентуація у ставленні до дитини полягає в тому, що спостерігається певна зацикленість на ситуації, в якій опинилася дитина. Все це відображається у різноманітних невротичних проявах у членів сім'ї: тривожність, низька самооцінка, почуття вини тощо, які з часом передаються дитині. Деструктивне ставлення до дитини може відобразитися також в негативізмі, тобто негативному ставленні до неї: відкритому, коли з дитиною поводяться жорстоко, чи прихованому, що виявляється в емоційному відчуженні дитини.

У разі деструктивного ставлення сім'ї до проблеми дитини соціальні педагоги мають організувати роботу щодо підвищення педагогічної культури

батьків, їх активності та, якщо потрібно, задіяти різні соціальні служби з метою лікування, корекції та реабілітації батьків дитини, яка постраждала від торгівлі людьми.

Майбутні соціальні педагоги повинні уміти використовувати різні форми профілактичної роботи:

- 1) соціальна реклама (розкриває суть, форми, наслідки торгівлі людьми, шляхи виходу з кризової ситуації. Цьому сприяють ЗМІ, розповсюдження буклетів, брошур, листівок, іншої друкованої продукції);
- 2) соціологічні дослідження (результати яких є основою для застосування конкретних заходів профілактики);
- 3) інформаційно-роз'яснювальна робота з особами, які виїжджають за кордон;
- 4) правова освіта населення (ознайомлення з чинним законодавством щодо запобігання торгівлі людьми, покарання за неї);
- 5) інформаційно-просвітницька робота з батьками та молоддю, допомога у вирішенні життєвих труднощів.

Основними методами запобігання торгівлі людьми є: інформування, вивчення реальних життєвих історій, розкриття перспектив, переконання, навіювання, аналіз статистичних даних, робота в групах, моделюючи ігри, тренінги тощо.

З метою ефективного виконання завдань профілактичної роботи з проблеми торгівлі людьми студентів доцільно ознайомити з принципами її організації. Так, принцип дотримання та захист прав людини полягає у спрямуванні соціально-педагогічної допомоги та захисту, передусім, на відновлення прав людини й унеможливлення наступних їх порушень. Соціальні педагоги, які працюють у сфері протидії торгівлі людьми та надання допомоги потерпілим, мусять керуватися принципом недискримінації, який полягає у рівності прав людини незалежно від її статі,

сексуальної орієнтації, віку, фізичних можливостей, соціального статусу, релігійної приналежності, мови, політичних поглядів тощо.

Принцип конфіденційності передбачає таємність будь-якої отриманої інформації від потерпілої особи чи особи групи ризику. Жодна інформація не може бути розголошена без її згоди, крім випадків, коли це загрожує життю, безпеці інших та якщо це виходить з «найкращих інтересів дитини» відповідно до Конвенції ООН про права дитини.

Члени організації, яка надає допомогу потерпілій від торгівлі людьми особі, мають керуватися принципом самовизначення та участі, який полягає у залученні потерпілої особи до процесу прийняття рішень щодо власного життя. Такій підхід допоможе особі відчути відповідальність та бажання діяти.

Принцип індивідуального підходу до надання допомоги. Незважаючи на те, що потерпілі від торгівлі людьми особи мають багато спільного у своєму досвіді, соціальні педагоги мають зважати на індивідуальність кожного, включаючи особистісні, культурні, гендерні та вікові відмінності. Також до уваги має братися відмінність досвіду до, після та під час ситуації торгівлі людьми.

Принцип усвідомлення континуум-догляду полягає у поєднанні зусиль різних фахівців та наданні послуг на основі цілісного, послідовного підходу відповідно до фізичних, психологічних та соціальних характеристик. З цією метою соціальний педагог має співпрацювати з різними організаціями та фахівцями.

Працюючи з особами, які потерпіли від торгівлі людьми, потрібно, перш за все, уникати слів-ярликів, зокрема самого слова «жертва». Це може додатково травмувати клієнта. На кожну потерпілу особу необхідно дивитися як на людину, що страждає та потребує допомоги.

Отже, підготовка майбутніх соціальних педагогів до профілактики проблеми торгівлі людьми має базуватися на системі психологічних,

педагогічних, правових знань та враховувати специфіку розвитку проблеми у суспільстві.

Використана література:

1. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності №995_789 від 15 листопада 2000 р. // Офіційний вісник України.-2006.-№14.-с.340.
2. Кримінальний кодекс України від 1 вересня 2001 р. // Голос України.-2001.- №107.
3. Протидія торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. Т. Семигіної. - - К.: Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2008.- 166 с.
4. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навч. метод. посіб. / За ред.. К.Б. Шевченко, І.М. Трубавіної.- К. Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003.- 92 с.
5. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи. Навчальний посібник.- К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 463с.